

תמצית הלכות לשון הרע

אסור לספר לשון הרע

- לשון הרע זה כל דיבור שיתבדה חברו על ידו או ימק מחמתו אפילו אם אין סונתו לזכות או להזיק ואפילו אם הוא אמת (תדמין לעצמן אם היו מספרים את זה עליך אם היה לך נעים עם זה) בכל תחום בין בדברים של גנאי בעלמא בין בדברים שבין אדם למקום ובין בדברים שבין אדם לחברו ואפילו רק שילית המעלות, וכל זה תלוי לפי האיש שהוא מדבר עליו. (כלל ד' א,ב,ג, וכלל ה')
- אסור לספר לשון הרע על יהודי בין על איש בין על אישה (ואפילו על אשתו) בין על קרוב בין על רחוק בין על גדול בין על קטן בין על תלמיד חכם בין על עם הארץ בין על שומר תורה ומצות בין על חילוני (ברוב המקרים) (כלל ח' ב,ג) בין על חי ובין על מת (כלל ח' ט) בין על יחיד בין על ציבור, (כלל י' ג) ואפילו שלא בפניו. (כלל ד' א)
- אסור לספר לשון הרע בין ליהודי בין לגוי (יותר חמור) בין לאיש בין לאישה (ואפילו לאשתו) בין לקרוב (ואפילו להורים) בין לרחוק בין לגדול בין לקטן בין לתלמיד חכם בין לעם הארץ בין לשומר תורה ומצות ובין לחילוני. (כלל ח' יב)
- אסור לספר לשון הרע אפילו על דומם כגון על חפצי חברו אם זה יגרם לו צער, מק או הפסד (כלל ה' ז) אבל בלאו הכי מותר.
- במדרש (רבה כי תצא ו, ט) כתוב להימנע מלספר לשון הרע אפילו על גוי כי אם אדם רגיל לספר לשון הרע באופן המותר סופו לספר לשון הרע באיסור.
- כל דיבור שאסור לספר אסור גם לשמוע ולקבל (להאמין) (כלל ו' ט) אבל מותר לחוש כלומר לקבל בדרך חשש בעלמא כדי לשמור על עצמו (או על אחר) שלא ייזק ממנו. ונשאר עליו חזקת כשרות כמו לפני זה וצריך להיטיב לו כמו לכל יהודי אחר כי לא נגרע ערכו לשום דבר. (כלל ו' א,ב, וכלל ח' יג)
- ולפי זה אם משהו רוצה לספר לשון הרע צריך לשאול אותו אם זה נוגע לו על להבא או שהוא יכול לעזור לו בזה, אם כן מותר לו לשמוע ולא להאמין ואם לא אסור אפילו לשמוע. (כלל ו' ג)
- איסור סיפור לשון הרע (דיבור ושמיעה) הוא אפילו אם הפצירו בו (אפילו הוריו או רבו שחייב בכבודם) ואפילו אם ע"י המיננות מספרו לשון הרע יסובב לעצמו הזיק גדול בענייני פרנסתו וכן אם זה ימנע ממנו כבוד אף על פי כן אסור ככל שאר לאוין שמחוייב לתת כל אשר לו ולא לעבור עליהן. (כלל א' ו)
- אפילו אם הוא משער לכתחילה שלא יבוא למספר שום רעה על ידי דיבורו אף על פי כן אסור לו לספר בגנותו (כלל ג' ו) אסור לשמוע לשון הרע אפילו אם הוא בטוח שהוא לא יאמין (כלל ו' ב) וכן אסור לשמוע לשון הרע שהוא כבר יודע. (כלל ה' ח בבמ"ח)
- אם הלשון הרע הוא שקר זה נקרא מוציא שם רע וזה יותר חמור (כלל א' א) ואם דיבר לשון הרע על ת"ח זה יותר חמור. (כלל ח' ד)
- איסור סיפור לשון הרע (דיבור ושמיעה) הוא לא דווקא ע"י דיבור אלא אפילו בכתב ואפילו בדרך רמז. (כלל א' ח)
- איסור סיפור לשון הרע (דיבור ושמיעה) הוא אפילו אם אומר דרך שחוק ודרך קלות ראש ולא מתוך שנאה, או אם אינו מבאר בעת הסיפור את שם האיש שהוא מדבר עליו ומתוך הסיפור השומעים מבינים על מי הכוונה, (כלל ג' ג,ד) ואפילו אם השומעים לא יבינו על מי הכוונה בכל זאת המספר עלול לעבור על "בצדק תשפטו עמיתך" ועל "לא תישא עליו חטא" שהוא גם אזהרה שלא נחשוב בלבנו עוון על איש ישראלי. (עיקרי הדינים שם)
- אם סיפר לשון הרע בפני בעל המעשה זה יותר חמור כי הוא מליבש את עצמו על ידי זה במידת העזות והחוצפה וכמה פעמים בא על ידי זה גם כן לידי הלבנת פנים. (כלל ג' א)
- ככל שיתרבו השומעים יתרבה עוון המספר מפני שחברו מתגנה יותר על ידי זה, והוא גם מכשיל יותר אנשים בשמיעת לשון הרע. (כלל ב' א) וכלל שיתרבו המספרים (אפילו אחד אחרי השני שהשומעים כבר יודעים מהמספר הראשון) העוון הוא יותר גדול כי יאמינו העם יותר וחברו יתבזה יותר. (כלל ה' ח)
- אם ישב בחבורת אנשים שנקבצו לעניין מה והתחילו לדבר דיבורים אסורים בוודאי מחוייב להוכיח אותם (בלי לבייש אותם) מדיון תורה או להשיא את לבם לעניין אחר ואפילו אם הוא משער שתוכחתו לא תועיל להם שיפסיקו לדבר אך גם לא יקלקל, גם כן אינו רשאי לשתוק. (כלל ט' ד) ואם הוא משער שזה יקלקל (הם יאמרו עוד יותר לשון הרע) ישתדל בכל כוחותיו לצאת מהחבורה הדחת (או להניח צבעו באזניו) ויהיה לו טוב בזה ובכא. ואם הוא לא מצליח להתגבר על יצרו ולצאת משם, יראה אז לזרז את עצמו ולעמוד על נפשו שלא יכשל על כל פנים באיסור דאורייתא ולזה צריך ג' פרטים שיזרה בהם מאוד: א. יחליט בפניו בהסכם גמור שלא להאמין ללשון הרע שהם מספרים. ב. לא יהיה נוח לו בשמיעת דיבוריהם האסורים האלה. ג. יעמיד את עצמו שלא לעשות שום תנועה שיכולה להתפרש שהוא מסכים לדבריהם אלא ישב כאבן דומם (ואם יכול להראות פנים צעמים שיבינו שהוא לא מסכים לדיבוריהם האסורים יותר טוב). (כלל ו' א)
- במה דברים אמורים אם כשהוא הגיע לשם לא דיברו דברים אסורים אבל אם הוא משער בדעתו שהם דיברו לשון הרע או אם הוא מתעצל לצאת מהחבורה נקרא פושע כמותם שעבר על דברי חז"ל. (כלל ו' ו)

אבק לשון הרע

- אסור לספר אבק לשון הרע והמונה דיבור שהוא עצמו לא רע אבל הוא גורם שיספרו בני אדם לשון הרע כגון "שתקו מפלוגי אני רוצה להודיע מה אירע ומה יהיה". וכן המספר בשבחו של חברו לפני שזנאו או אם מרבה לספר בשבחו חברו אף כשאין שזנאו. ואם הוא משבח ברבים בכל אופן אסור כי כנראה שבהמון יהיה מישהו שיספר בגנותו רק אם הוא משבח אדם שכבר הוחזק לרבים לכשר וצדיק מותר כי אין על מה לגנותו. ולפעמים עובר בזה גם על "לפני עיור לא תתן מכשול" כגון שמתעניין אצלו "איך היה בבית דין?" והוא יספר שהוא כועס על הבית דין שחייבו אותו וכו'. (כלל ט' א ובבמ"ח ב)
- אסור לספר על חברו שבח הבא לידי הפסד כגון אם מישהו קיבל הלוואה בתנאים מצוינים לא יספר לאחרים כי כולם גם ירצו הלוואה והמלווה לא יוכל לעמוד בזה או יבואו אנשים לא מהוגנים וימקו מזה. (כלל ט' ג)
- אסור לאדם להביא את עצמו לידי חשד שהוא מספר לשון הרע, ולפי זה כשאדם מספר לשון הרע בדרך המותרת צריך לבאר שזה לשון הרע המותר כי אם לא כן השומעים יתראו כעוון לשון הרע ונמצא שידברו יותר לשון הרע והרי זה אבק לשון הרע. ואם כן בכל פעם שכתוב שראוי לא להתרגל לדבר לשון הרע המותר שמא יתרגל וידבר גם לשון הרע האסור צריך להזהר עוד יותר מהאיסור של אבק לשון הרע שבעונותיו בני אדם לא מכירים טוב את ההלכות ולא יודעים שזה לשון הרע המותר וצריך להסביר להם שפה זה לשון הרע המותר (ואפשר גם להסביר למה). (כלל ט' ג ובבמ"ח וכלל ד' י)

מותר לספר לשון הרע במקרים מסוימים

- מותר לספר ולשמע לשון הרע על קטן אם הוא כל כך קטן שזה לא מצער אותו ולא מבייש אותו בתנאי שזה לא מזיק לו לעתיד כי זה ההזנה של קטן ואין זה נחשב גנות. אבל אם זה ממש גנות על הקטן או אם זה מצער אותו או מזיק אותו אסור. (כלל ח' ג ובבמ"ח)(שבילי חיים)
- דבר שנתפרסם ממש וכבר גלוי לכולם מותר לספר אם הוא לא מכוון בספרו לגנות את חברו. (כלל ד' במ"ח ז, במ"ח מא וכלל ח' במ"ח טז)
- אם אדם מספר סיפור שאפשר להבין בל אופנים (לשבח או לגמאי) בפני ג' אנשים (כלל ב' ב) או שהוא משער בעצמו שהיה אומר את זה גם בפני בעל המעשה מותר כי כנראה שהוא מתכוון ומדגיש לצד החיובי, וכל שכן אם מספר בפני בעל המעשה בעצמו. (כלל ג' ב) אבל אם מספר בפני אדם נרגן (דהיינו שדן את חברו תמיד לכף חוב) או שיש כבר כעס ביניהם אסור אפילו אם מטה לצד החיובי כי הוא יקבל את זה בצורה שלילית. (הלכות רכיכות ב' ב)
- יש אומרים שמא אדם סיפר לשון הרע בפני ג' אנשים (באיסור) אם אחד מהשומעים סיפר את זה אחר כך לאחרים הוא לא עובר בזה על איסור סיפור לשון הרע, אבל אין לסמוך על היתר זה כלל. (כלל ב' ג)
- במקרה שמישהו סיפר לשון הרע (בין בהיתר בין באיסור) והוא שמע (בין בהיתר בין באיסור) יש היתר להאמין (לא לספר) ללשון הרע הזה בתנאי שיתקיימו ג' תנאים יחד: א. אין שום דרך לדון לכף זכות. ב. לא מדובר בשלילת המעלות. ג. גנות בעלמא, לזכור עליו ממשיו הראשונים וכו'. ד. יש דברים ניכרים ממש (דהיינו שהם מגיעים לעניין הסיפור) והוא ראה אותם בעצמו ולא שמע מאנשים אחרים. (כלל ז' י"א) אבל אם לא מתקיימים ג' התנאים מותר רק לחוש.

לשון הרע לתועלת

- הנה היתר של לשון הרע לתועלת לא נלמד מקרא ולא מצאנו על זה דרשה מחז"ל אלא סברא הוא שכל שתכלית ופעולת הדיבור לטוב אין זה רכילות אסורה או שאין כאן צורת הליכת רכיל כלל. (נתבות חיים)
- אם מישהו רוצה לבצע עסקה, לסגור שידוך, לשכור פועל וכו' מותר לו לשאול את האחרים על מהותו (למרות שלא שמע עד עכשיו שום דבר רע) ויכתב שיספרו בגנותו (והוא יחוש ולא יאמין) כיון שכונתו היא רק כדי למנוע צער, חזק ומרובה. ויהיה בר פסטים: א. יודיע למי ששואל ממנו שהוא שואל בגלל המטרה הזאת (ולא סתם לשון הרע). ב. ישים לב לא לשאול את השואל ש"ל או מתחרה שלו כי כנראה הוא יענה בדרך שגויה או יגזים ונמצא מכשילו באיסור לשון הרע שלא לתועלת. והנשאל יענה לפי התנאים הכתובים בהמשך. (כלל ד' י"א)

ובכל דיבור צריך לשקול התועלת היוצאת מדיבורו כנגד הנזק העולל להיגרם לזה שמספרים עליו. (כלל י' במ"ח ח)

לספר לשון הרע לתועלת המספר

- אסור לאדם לספר לשון הרע לתועלת עצמו (לדוגמא בשביל להיות מקובל בחברה) ואדרבה חייב למסור אפילו כל מוננו כדי לא להיכשל באיסור לשון הרע. (כלל א' ו) ואפילו אם חושדים בו שהוא עשה דבר שלא כהוגן ויגיע לו נזק אסור לו לומר שזה לא הוא אם על ידי זה יאשימו אוטומטית מישהו אחר. אבל אם חושדים בו ובאחר במידה שווה או שלא יגיע לאחר נזק ממש אלא חשד או דברי גזרפים מצד השואל מותר לומר "אני לא עשיתי" (ומדת חסידות גם כן לשתוק אם לא שיחשדו בו שהוא בעל עבירה וכו' אם יש היה חילול ה') ובזוואי שאם חושדים בג' אנשים (או יותר) מותר לומר "אני לא עשיתי" כי עדיין לא יודעים מי כן עשה. (כלל י' י)

לספר לשון הרע לתועלת המסופר

1) מותר לאדם לספר לשון הרע לתועלת המסופר (לדוגמה לספר שפלוני חקק כדי שיעזרו לו) ואדרבה זה נקרא לשון הטוב, וכן אם יש לאדם כעס או שנאה על חברו מותר לו מר לו גנות קטן כגון "סיבת שטותו גמרה לו" כדי להשקט המחלוקת וכדי להקל מהשנאה זה אפילו מצוה, (כלל ה' ג בהג"ה) וכן מותר לשמוע כשאדם מספר גנות על חברו אם הוא משער שעל ידי שמיעת הסיפור ההוא יוכל אחר כך להסביר לו שזה לא קרה כמו שהוא מבין ושאר לימוד זכות, או אם על ידי שיתן אוזן לדבריו יטוח מכעסו ולא ימשיך לספר את הגנות לאחרים, אך יזהר מאוד שלא להאמין למה שהוא מספר (רק יחוש אם יצטרך להישמר ממנו). (כלל ו' ד')

זה מותר רק אם מתקיימים ג' תנאים יחד: א. יכון לתועלת ולא מצד שנאה על המסופר, ויבדוק מתחילה שבאמת על ידי זה תבוא תועלת. ב. אין באפשרותו להציל אותו בלי כל הלשון הרע הזה. ג. לא יגיע דבר רע למסופר מחמת הסיפור. וצריך בכל זה שיקול דעת גדול שעל ידי זה תבוא תועלת כי לפעמים התועלת מועטת או שפורצת מחלוקת. והשומעים בכל מקרה רק יחושו ולא יקבלו את זה לאמת מוחלטת. (משמרת השלום)

2) מותר לאדם לספר לשון הרע לתועלת המסופר כדי להחזיר אותו בתשובה וזה תלוי לפי המצב:

- אם מישהו בינוני כסתם איש ישראל עשה דבר שאין ראוי על פי דין מהדינים שבין אדם למקום צריך לדון אותו לכף זכות (וכל שם אם הוא ת"ח) שאולי הוא לא יודע את האיסור או את חומרת האיסור או שזה נעשה שלא במתכון, ואפשר להעיר לזכוי לבין עצמו בלשון רכה. ואפילו אם נראה שהחוטא יודע שזה אסור או אם זה איסור מפורסם צריך לדון אותו לכף זכות שאולי הפעם גבר יצרו עליו והוא כבר חזר בתשובה על י"ה, רק יוכיח אותו בלי לבין עצמו בלשון רכה שיגדור את עצמו שלא יפול שוב בחטא. (כלל ד' ג, ד)
- אבל אם החוטא הוא מהאנשים השונאים את מוכיחם והוא לא יקבל את התוכחה ממנו, ראוי שיספר את זה לרוב בהצנע (אם הוא יודע שהוא יאמין לו כשני עדים) והרב יוכיח אותו או יתרחק ממנו (בדרך מחאה ותוכחה כדי שישוב), ואפילו אם רבו איננו צנוע כל כך ויתכן שיספר לאחרים אבל לאחרים יודע שזה אסור או אם זה איסור מפורסם צריך לדון אותו לכף זכות לקרוביו של החוטא אם הוא משער שהחוטא יקבל את התוכחה מהם והם יחושו (ולא יקבלו בוודאות) כדי להוכיח אותו, ויכון לתועלת. ואם שנים ראוהו יגלו לדייני העיר, וכל כוונתו תהיה לשם שמים ולא משנאה. אבל לא יגלה לאחרים כי חוששים שמא חזר בתשובה או יחזור בתשובה ויתבזה סתם וזלא תועלת. (כלל ד' ה, ו) וצריך בכל זה שיקול דעת גדול למי לספר ואיך לספר (ולא יכשל בלשון קבלת לשון הרע ושתבוא מזה תועלת ולא סתם צער ומחלוקת).
- כל זה באיש שדרכו להתחרט על חטאיו אבל אם החוטא הולך בשפירות ליבו ואין פחד אלוקים נגד עיניו (כגון שג' פעמים כבר עבר על עבירה מפורסמת) והוא הנקרא מומר לתאבון, מותר להכלימו ולהודיע תועבותיו ולשפוך בוז עליו בין בפניו ובין שלא בפניו (ולא חוששים שמא כבר חזר בתשובה) ולא חוששים למדת הביזיון שיעיד לו מזה. ואם הוא יעשה מעשה או ידבר דבר צריך לדון אותו לכף חוב (כדי שאנשים יתרחקו ממנו) אבל אסור לספר עליו לשון הרע אחר, וכל מה שמותר לספר לשון הרע על העבירות שלו לא ברור שמותר גם דרך הכלמה ושפיכת בוז בעלמא אלא לתועלת, וכל זה מותר רק אם הוא בעצמו פן חרה בזה] עד שיחזור בתשובה, וכל זה מותר בתנאי שיתקיימו ה' תנאים יחד: א. הוא ראה בעצמו שהוא רשע (אם לא שנתחזק בעיר לאיש רשע עבור שמעות שיוצאות עליו תמיד). ב. הוא צריך לברוק שזה באמת אסור. ג. לא יגדיל את העולה יותר ממה שהיא. ד. שיכון לתועלת ולשם שמים (שיחזור בתשובה או שאחרים יתרחקו ממנו). ה. לא יאמין עצמו לגנותו בצנעה ובפניו יחניף לו (אם לא שיש לו ממנו אימה שהוא יתנקם בו). והשומעים יחושו לזה ולא יקבלו את זה עד שיתברר אם זה אמת או לא (אם לא שנתחזק בעיר לאיש רשע עבור שמעות שיוצאות עליו תמיד שאז מותר להאמין). (כלל ד' ז)
- ואם החוטא הוא מומר להכעיס או אפיקורס (אפיקורס הוא עובד עבודה זרה או עובר בעבירות להכעיס או כופר בתורה ובנבואה מישראל או אומר שאין ה' יודע משי בני אדם או מבה תלמיד חכם) מצוה לגנותו ולבזותו בין בפניו ובין שלא בפניו ולספר כל לשון הרע שראים בו (ולא חוששים שמא כבר חזר בתשובה) ומותר גם דרך הכלמה ושפיכת בוז כי הוא יאמ כלל עמיתך (עד שיחזור בתשובה) וכל זה בתנאי שהוא שמע ממנו בעצמו דברי אפיקורסות (ולא אם שמע מאחרים) או אם הוא מוחזק בעיר לאפיקורס עבור שמעות שיוצאות עליו תמיד. והשומעים יחושו לזה ולא יקבלו את זה עד שיתברר אם זה אמת או לא (אם לא שנתחזק בעיר לאיש רשע עבור שמעות שיוצאות עליו תמיד שאז מותר להאמין). (כלל ה' ה, ו)

בעיני לספר או לקבל לשון הרע על אותם אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות המצויים בדמיונו (חילונים) ר"ה קנייבסקי כתב בדעת החז"א שהם נחשבים כמו תינוק שנשבה (ולא כמו מומר ואפיקורס) ואסור לספר עליהם חוץ ממי שידע ושנה ופירש ודעת ר"נ קרליץ בדעת החז"א שלעניין לשון הרע דינם כספק תינוק שנשבה ומספק אין לשמוע אותם. אכן רש"ז אויברך סובר שהק עליו חסיה והדומים להם נחשבים כתינוקות שנשבו אבל שאר החילונים נחשבים כשונאים וגם עליהם אסור לספר לשון הרע וכן כתוב בשו"ת אגרות משה בשו"ת שבת הלוי ובשו"ת אור לציון ובספר לקט הליכות וגם סובב שם הרב אלישיב. מאלף בשו"ת תשובות והנהגות כתוב שליטתו בשנשבה בניו בלשון רכה כמו מומר לתאבון ויאמ כלל 'עמיתך' לעניין לשון הרע ומותר לספר עליו העבירות שלו אבל לא לספר סתם לשון הרע עליו. ולא ברור שמותר גם דרך

הכלמה ושפיכת בוז אלא לתועלת, ולספר לשון הרע כדי לגנות דרכם זה נחשב לתועלת (וכנראה שגם לשיטות האחרות זה מותר).

כל לשון הרע הנאמר על חרדי ושואני דת נחשב לתועלת כדי להתרחק מהם ולהרחיק אותם.

לספר לשון הרע לתועלת השומע

(1) מותר לאדם לספר לשון הרע לתועלת השומע להציל אותו ממזק:

אם כבר הגיע אליו מזק או צער והוא יודע בוודאות שהמזיק לא שילם ולא ביקש סליחה מותר לספר לניזק מי הוא המזיק כדי שיוכל לדרוש ממנו מה שמגיע לו, ואם הוא לא רצה לשלם מותר לפרסם את זה לרבים כדי לעזור לו ובתנאי שיתקיימו ח' תנאים יחד: א, הוא ראה את זה בעצמו ולא על ידי שמיעה מאחרים. ב, יבדוק ויתבונן היטב אם זה באמת מזק. ג, יוכיח את המזיק מתחילה בלשון רכה ורק אם לא שמע לו יפרסם. ד, לא יגדיל את העוולה יותר ממה שהיא. ה, יכונן לתועלת ולא מצד שנאה על המסופר. ו, אין באפשרותו להציל אותו בלי לספר את כל זה. ז, שלא יסובב על ידי הסיפור הזיק למסופר יותר ממה שהיה יוצא אילו היו מעידים עליו בבית דין. ח, הוא בעצמו לא חוטא כמותו. (כלל ו' עין שם) והשומעים יחושו לזה ולא יקבלו את זה עד שיתברר אם זה אמת או לא. בנושא של עבירות שבין אדם למקום אסור לספר רק במומר וכו' כי חוששים שאולי הוא כבר חזר בתשובה ולא מגיע לו הגנות ההה, מה שאין כן בעבירות שבין אדם לחברו כל עוד שלא החזיר את הגזלה או פייס את חברו בוודאי שלא חזר בתשובה.

ואם הוא יודע שלחברו יגיע מזק צריך לומר לו כדי להצילו מן העניין ההוא ולא יגיע אליו המזק (במקרים נדירים ביותר שיש צורך לספר לאחרים כדי להציל גם זה מותר) ובתנאי שיתקיימו ח' תנאים יחד: א, יבדוק ויתבונן היטב אם זה באמת מזק. ב, כשיספר לא יגדיל את העניין לרע יותר ממה שהוא. ג, יכונן לתועלת ולא מצד שנאה על המסופר, ויבדוק מתחילה שבאמת על ידי סיפורו תבוא תועלת. ד, אין באפשרותו להציל אותו בלי לספר את כל זה. ה, לא יגיע דבר רע למסופר מחמת הסיפור. (הלכות רכילות ט' א,ב) והשומעים יחושו לזה ולא יקבלו את זה עד שיתברר אם זה אמת או לא.

(2) מותר לאדם לספר לשון הרע לבניו, לתלמידיו ולסובבים אותו על רשע או רשעים כדי שיהיה להם להתחבר עמהם ושלא ילמדו ממעשיהם, וציין שהוא אומר את זה לתועלת ולשם שמים שלא יתמהו עליו. (כלל ד' י) ואם הוא שמע מאחרים יודע שהוא שמע מאחרים כי אסור לו להאמין רק לחוש. (במ"ח ש"ט)

(3) מותר לספר לשון הרע על רשעים ופועלי און (אדם שלא יוצא לחזור בתשובה וזה איסור ברור) בין שבבין אדם למקום ובין שבבין אדם לחברו כדי שהשומעים יפחדו מללכת בדרך רשע על ידי שהם חאים שככה מבזים עושי עוולה, וצריך לזה התנאים כמו לשון הרע על מומר לתאבון. (כלל י' ד)

(4) יש אומרים שמוותר לספר לשון הרע על בעלי מחלוקת (בעל מחלוקת זה מי שמחחר ריב בתוך עם ה') אם הוא רואה שיש עליו סיגלה תרמייתם בהו העניין וראו שאין הדין עמהם מתוך זה תושבת המחלוקת (יש אומרים שמוותר כי זה מציל מנזק, יש שומרים כי גדול השלום ומותר גם גנות שלא קשור אם זה נצרך כדי להשקט המחלוקת, ויש אומרים שיש להם דין של פועלי און שמוותר לגנות דרכם), ובתנאי שיתקיימו ג' תנאים יחד: א, הוא החליט שהם בעלי מחלוקת בגלל מקרים שהוא יודע מעצמו ולא על ידי שמיעה מאחרים (אם לא שנתחזקו בעיר לבעלי מחלוקת עבור שמועות שיוצאות עליהם תמיד). ב, יכונן רק לתועלת (להשקט המחלוקת) ולא מצד שנאה. ג, אין באפשרותו להשקט המחלוקת באופן אחר, אבל אם יש אופן אחר אסור לספר, ואפילו אם מספיק לספר רק נוקצת תרמייתם אין היתר לספר יותר. ובענין זה צריך שיקול דעת גדול ולא ימהר להחליט על צד אחד שהוא בעל מחלוקת, ואם הוא לא יכול לברר בדעתו הדין עם מי שבו ואל תעשה עדיף. (כלל ח' ה')

ובכל ההיתרים האלה צריך להפעיל שיקול דעת גדול (שעל ידי זה תבוא תועלת כי לפעמים התועלת מועטת או שגומרת מחלוקת) והשומעים רק יחושו ולא יקבלו את זה לאמת מוחלטת.

חזרה בתשובה

במקרה שעבר ודיבר לשון הרע על אחר ורצה לחזור בתשובה תלוי בהו, אם השומעים דחו את דבריו ולא נתגנה חברו בעיניהם כלל יש עליו רק העבירה של בין אדם למקום ותיקונו שיתחזר על זה ויתוודה ויקבל על עצמו בלב שלם שלא ידבר עוד לשון הרע (כמו כל שאר עבירות שבין אדם למקום), אבל אם חברו התגנה או ניזק על ידי דיבורו זה כמו כל שאר עבירות שבין אדם לחברו שאפילו יום הכיפורים ויום המיתה אינם מכפר עד שירצה את חברו ואם כן צריך קודם כל לבקש ממנו סליחה ולפייס אותו (ולידע אותו אם הוא לא יודע מזה) ורק אחר כך יתוודה וכו'. (כלל ד' יב')

ובמקרה שעבר ושמע לשון הרע תיקונו שיוציא מלב הדברים שהוא שמע ולא יאמין להם (שיחשוב שהמספר הגדים בדבריו) ויתוודה ויקבל על עצמו בלב שלם שלא ישמע עוד לשון הרע. (כלל ו' יב')